

حسابرسی تأثیر محافظه کاری بر کیفیت سود از منظر ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری

مهدی بهشت آئین^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۰۸ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۲/۰۸

چکیده

اطلاعات حسابداری یک کالای عمومی است که برای دارنده آن، مزیت رقابتی ایجاد میکند. دو ویژگی کیفی اطلاعات حسابداری عبارتست از مربوط بودن و قابلیت اعتماد (میزان صداقت). هیئت استانداردهای حسابداری آمریکا قابلیت رسیدگی را به عنوان یکی از ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری بیان کرده و به عنوان یکی از مفاهیم تشکیل دهنده قابلیت اعتماد برشمرد که بر سودمندی اطلاعات مالی کمک میکند؛ زیرا هدف از رسیدگی اطلاعات مالی، ایجاد اطمینان از این موضوع است که اندازه های حسابداری، بیانگر همان چیزهایی هستند که باید گزارش شوند (یحیی حساس یگانه ۱۳۹۱). با تحلیل نظریه های نمایندگی و اطلاعات و بررسی مفاهیم معتبر حاکم بر عرصه های مالی و اقتصادی میتوان تأثیر محافظه کاری بر کیفیت سود را بررسی نمود. محافظه کاری به عنوان میزان قابلیت رسیدگی (تاییدپذیری)^۱ بالاتر مورد نیاز، برای شناسایی سودها نسبت به زیان ها تعریف شده است. این امر به شناسایی سریعتر زیان هادرمقایسه با سودها می انجامد و نتیجه این رویه کاهش درخالص ارزش دارایی ها است. وجود رویه های محافظه کاری در گزارشگری مالی، در پاسخ به تقاضا برای این گونه اطلاعات در جهت حل مسایل نمایندگی است (واتز، ۲۰۰۳). رعایت محافظه کاری حسابداری در شرکت ها، تا حدود زیادی مسایل نمایندگی را حل میکند و تعارض بین گروه های مختلف در گیر در شرکت های سهامی را کمتر مینماید. بال و شیکومار^۲ (۲۰۰۵) بیان نمودند که تقاضا برای گزارشگری محافظه کارانه دال بر این ادعا است که محافظه کاری برای استفاده کنندگان گزارش های مالی شرکت سودمند است. نگاه خوش بینانه مدیران و مالکان نسبت به شرکت به احتمال زیاد در صورت های مالی منعکس میگردد. در نتیجه، بدبینی در حسابداری یک امر ضروری است تا این نگاه خوش بینانه خنثی شود (بال و شیکومار، ۲۰۰۵) و اما کیفیت سود موضوعی است که در سال های اخیر به کانون توجه در ارزیابی عملکرد مالی شرکت ها تبدیل شده است. در پی رسوایی های مالی اخیر، اطمینان و اعتماد سرمایه گذاران به سیستم گزارشگری مالی تضعیف شده و کیفیت سود به عنوان یک عامل مهم در تعیین اعتبار و قابلیت اعتماد ارقام گزارش شده، پدیدار گشته است، در این مقاله به بررسی ارتباط و تأثیر محافظه کاری بر کیفیت سود پرداخته میشود.

واژگان کلیدی

محافظه کاری، کیفیت سود، گزارشگری مالی

۱. کارشناس ارشد حسابرسی، کارشناس برنامه و بودجه شهرداری داراب (استان فارس).

1) Verification

2) Ball, R. and L. Shivakumar

مقدمه

در تحلیل کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی سودحسابداری، ضرورت داد تا نقش و جایگاه محافظه کاری و هدف از آن به عنوان یکی از ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری باهدف قابلیت رسیدگی که صورت ها و گزارش های مالی رادارای قابلیت اعتماد میکند به روشنی تبیین شود. در حال حاضر بخش عمده و با اهمیت مطالعات و پژوهش هادربررسی محافظه کاری بردرک و شناخت محافظه کاری و تاثیر آن برویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری مانندقابلیت اتکاء و مربوط بودن اطلاعات، متمرکز است. و دستیابی به این شناخت مستلزم وتابع تبیین بررسی اطلاعات حسابداری است. مطالعات و پژوهش ها درخصوص تحلیل و بررسی تاثیر محافظه کاری بر کیفیت سودحسابداری، تحلیل گران را درتحقق دستاوردهای مهم زیریاری داده است:

- (۱) شرح و استدلال درباره ماهیت محافظه کاری
- (۲) تاثیراطلاعات حسابداری منتج شده از محافظه کاری (احتیاط) بر کیفیت سود باهدف کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی سودحسابداری. وضعیت مالی و عملکردمدیران
- (۳) عوامل وانگیزه های مدیران برای استفاده ازمحافظه کاری (احتیاط) درتهیه گزارش ها و اطلاعات مالی درخصوص وضعیت مالی و عملکردآنان در ارتباط با مدیریت سود
- (۴) تقاضابرای استفاده ازخدمات حسابرسان برای بررسی وحسابرسی محافظه کاری دراطلاعات و گزارش های مالی ارائه شده باتوجه نظریه های نمایندگی و اطلاعات
- اطلاعات به مثابه ابزاری برای ارزیابی ونظارت برعملکردمدیران محسوب میشود. یک نظام دقیق اطلاعات حسابداری، معیارهایی که برای ارزیابی کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی یک واحدتجاری لازم است را در اختیار میگذارد. این اطلاعات حسابداری، استفاده کنندگان دورن و برون سازمانی را دررسیدن به پاسخ های سوالات ذیل یاری میدهد:

* آیا شرکت درطول سال جاری، سود کسب نموده است؟

* روند سود طی سال های گذشته چگونه بوده است؟

* آیا شرکت باید در سال جاری سود سهام پرداخت کند؟

* آیا شرکت جریان های نقدی موردانتظار خود را ایجاد کرده است؟

* آیا شرکت در این بازار در حال تغییر، ثبات فروش خود را حفظ کرده است؟

* نرخ بازده سرمایه گذاری شرکت چقدر است؟

* مقدار هزینه سرمایه شرکت چقدر است؟

* شرکت منابع تامین مالی فعالیت ها و معاملات خود را چگونه و با کدام سازوکار فراهم خواهد کرد؟

مدیران، بالقوه، انگیزه دارند که وضعیّت شرکت را مطلوب جلوه دهند و به علّت اختیارات مدیریت در ارائه گزارش ها، فرصت اعمال این رویه را بدست می آورند. بنابراین وجود مکانیزم های نظارتی و کنترلی جهت حفظ منافع سهامداران

ضروری است. در این میان اصول و رویه های حسابداری در جهت حفظ منافع فعالان بازار سرمایه و کنترل انگیزه های منفعت جویانه مدیران، اصل محدود کننده محافظه کاری را مطرح می کنند. در ادبیات حسابداری دو ویژگی مهم محافظه کاری مورد بررسی قرار گرفته است. نخست، وجود جانبداری در ارائه کمتر از واقع ارزش دفتری سهام نسبت به ارزش بازاری آن و دوم، تمایل به تسریع بخشیدن در شناسایی زیان ها و به تعویق انداختن شناسایی سودها. (لافوند و واتر، ۲۰۰۸)

سهامداران که مهم ترین گروه کاربران اطلاعات صورت های مالی هستند منافع خود را در اطلاعات سود جستجو می کنند. سود حسابداری نشانه ای است که موجب تغییر باورها و رفتار سرمایه گذاران می شود. کیفیت سود می تواند در گزارش گری مالی اطمینان سرمایه گذاران را در بازارهای مالی تحت تاثیر قرار دهد. از عوامل مهم مؤثر در کیفیت سود می توان به روش های متعدد حسابداری، نارسایی های موجود در فرآیند برآوردها و پیش بینی ها، اختیار عمل مدیران و تاثیر پذیری سود از مبانی گزارش گری و صلاح دید مدیران اشاره کرد. عبارت کیفیت سود به توانایی مدیران در استفاده از اقلام اختیاری در اندازه گیری و گزارش گری سود اشاره دارد. اقلام اختیاری ممکن است شامل انتخاب از بین اصول یا استانداردهای حسابداری و به کارگیری برآوردها و زمان بندی معاملات برای شناسایی اقلام غیر عادی در سود باشد. در طول سه دهه اخیر بحث کیفیت سود مورد توجه خاص پژوهشگران قرار گرفته و تلاش بر این بوده است که با دست یافتن به یک روش منطقی و معتبر، کیفیت سود مورد ارزیابی قرار گرفته و عوامل تاثیر گذار بر آن شناسایی شود (دسای و همکاران ۳، ۲۰۰۹). مقاله حاضر به بررسی و حسابرسی ارتباط بین محافظه کاری و کیفیت سود در نظام های اقتصادی می پردازد.

طرح و بیان موضوع مسئله

با شکل گیری و تبیین نظریه نمایندگی (روابط قراردادی) که محصول تضاد منافع مالکان و مدیران است و همچنین نظریه اطلاعات و منافع حاصل از آن، در سال های اخیر در ادبیات مالی و در اجرای برنامه های رسیدگی و حسابرسی کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی واحد تجاری، به موضوع کیفیت سود حسابداری توجه روزافزونی شده است و همواره سود حسابداری یکی از ملاک ها و معیارهای سنجش و اندازه گیری عملکرد مدیران شرکت ها و بنگاه های اقتصادی و تجاری قرار گرفته است، بنابراین نقش تجزیه و تحلیل سود حسابداری در زمینه تصمیم گیری های اقتصادی و مالی، آنچنان روشن و بدیهی است که میتوان گفت در دنیای امروز، بدون داشتن تحلیل کافی و جامع در مورد سود حسابداری شروع و ادامه هر گونه فعالیت اقتصادی و تجاری و کسب و کار، غیر ممکن است و کسانی در عصر حاضر موفق هستند که به اطلاعات بیشتر و کامل و جامع تری دسترسی داشته باشند. تحلیل سود حسابداری در صورتی سودمند است که بتوان کیفیت و کمیت آن را بر اساس میزان تغییرات در درآمدها و هزینه ها (صورت سود و زیان یا عملکرد) و دارایی ها و بدهی ها (ترازنامه یا صورت وضعیت مالی) پس از انتشار اطلاعات، اندازه گیری کرد. یکی از مهم ترین اطلاعات مورد نیاز، اطلاعات

درآمدها و هزینه ها است که محصول نظام اطلاعات فرایند چرخه حسابداری می باشد. در واقع هر چقدر که سرمایه گذاران، از اطلاعات حسابداری بیشتر استفاده کنند، انتظاری رود تصمیمات منطقی و مناسب تری را اتخاذ نمایند. (تهرانی و همکاران، ۱۳۸۵).

گزارش های مالی، منابع مهم اطلاعاتی برای تصمیم گیری های اقتصادی به شمار می روند و مدیران، سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان و دیگر کاربران برای تامین نیازهای اطلاعاتی خود از آن ها استفاده می کنند (ابراهیمی کردلو و همکاران، ۱۳۸۵). معمولاً زمانی که اطلاعات تازه ای از وضعیت شرکت ها در بازار منتشر می شود، این اطلاعات توسط تحلیل گران، سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و بر مبنای آن، تصمیم گیری نسبت به خرید و فروش سهام صورت می پذیرد. این اطلاعات ونحوه واکنش به آن ها بر رفتار استفاده کنندگان، به ویژه سهام داران بالفعل و بالقوه تاثیر گذاشته و باعث افزایش یا کاهش قیمت و حجم مبادلات سهام می شود، زیرا نحوه برخورد افراد با این اطلاعات جدید نوسانات قیمت ها را شکل می دهد (رهنمای رودپشتی و صالحی، ۱۳۹۳). زف (۱۹۷۸) پیامدهای اقتصادی رابطه عنوان «اثرات مالی و اقتصادی گزارش های مالی بر رفتار تصمیم گیری واحد تجاری، دولت، اتحادیه ها، سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان و سایر اشخاص ذی حق، ذی نفع و ذی علاقه» تعریف می کند. جوهره این تعریف آن است که گزارش های حسابداری و مالی می تواند بر تحلیل های سود حسابداری و بالتبع آن تصمیمات واقعی مدیران و سایر اشخاص طرف قرارداد شرکت و همچنین ارزش شرکت اثر گذار باشد. اطلاعات مالی و اقتصادی می تواند بر میزان ریسک شرکت و نسبت تشکیل سرمایه در اقتصاد اثر گذار باشد و منتج به تسهیم مجدد ثروت میان مصرف کنندگان و سرمایه گذاری در اقتصاد گردد. اطلاعات مالی همچنین می تواند بر توزیع ثروت میان سرمایه گذاران مختلف اثر گذار باشد (نیکومرام و بنی مهد، ۱۳۸۸). محافظه کاری یکی از ویژگی های مهم گزارشگری مالی است (Beaver, 1998) که به صورت واکنش محتاطانه به ابهام و ریسک توسط حسابداران به کاربرده می شود. به رغم انتقادهای فراوانی که به محافظه کاری شده است ولی محافظه کاری نقش خود را در طول قرن ها حفظ کرده است و به نظر می رسد در ۳۰ سال اخیر رشد چشم گیری داشته است (Watts, 2003). گیولی و هاین (۲۰۰۰) نشان دادند که محافظه کاری در طول نیمه دوم قرن بیستم روند افزایشی داشته است (Givoly & Hayn, 2000). تحقیقات اخیر نشان داده است که محافظه کاری حسابداری به طور کلی موجب افزایش کیفیت اطلاعات و همچنین افشای بیشتر اطلاعات حسابداری در بازار شده است (Fan and Zhang, 2012, Nan and Wen 2011, Gao, 2011) فلتهم و اولسون (....) خاطر نشان میکنند که محافظه کاری ممکن است بر انتظارات سرمایه گذاران درباره سودهای عملیاتی غیر عادی اثر بگذارد زیرا شرکتی که از آن استفاده میکند احتمالاً ارزش های دفتری کمتری را برای دارایی های عملیاتی خود گزارش میکند و با ارزش های کمتر گزارش شده احتمالاً این دارایی های عملیاتی به طور نسبی سودهای بزرگتری را در آینده ایجاد می کنند. در ادبیات حسابداری دو ویژگی مهم محافظه کاری مورد بررسی قرار گرفته است. نخست، وجود جانب داری در ارائه کمتر از واقع ارزش دفتری سهام نسبت به ارزش بازار آن و دوم، تمایل به تسریع بخشیدن در شناسایی زیانها و به تعویق انداختن

شناسایی سودها (باسو، ۱۹۹۷). هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی، محافظه کاری را جزء ویژگی های کیفی یا زیرمجموعه ویژگی های کیفی تعریف و طبقه بندی نکرده است، سود خالص قبل از اقلام غیرمترقبه: سودخالص قبل از اینکه اثر رویدادهای غیرعادی و غیرمستمر در آن لحاظ شده است که به راحتی از صورت سودوزیان قابل استخراج است.

اهمیت وضوت تحقیق

مفهوم انتظارات منطقی و عقلایی واژه جدیدی است که طی سال های اخیر در نظریه های اقتصادی مطرح شده است و این مفهوم یکی از ارکان دلایل تجزیه و تحلیل کیفیت سود حسابداری و اطلاعات اقتصادی و مالی شرکت ها شده است. مفهوم انتظارات منطقی و عقلایی متکی بر این فرض است که اشخاص و گروه های مختلف در بررسی های خود تمام جنبه های محتوای اطلاعات موجود (اقتصادی و مالی) را به گونه ای کامل و دقیق و موشکافانه و با تمام جزئیات مورد توجه و استفاده قرار میدهند و از این رو هیچگاه به طور منظم و قاعده مند، دچار خطا نمیشوند.

وجود دلایل و شواهد مهم ذیل، اهمیت بررسی تاثیر محافظه کاری (احتیاط) بر کیفیت سود حسابداری برای سنجش و ارزیابی کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی را به خوبی روشن و تبیین مینمایاند:

۱. تضاد منافع: همسو نبودن منافع تهیه کنندگان اطلاعات (مدیران) و استفاده کنندگان اطلاعات (مالکان) میتواند منجر به مغرضانه بودن اطلاعات و مسائلی همچون حساب آرای (دستکاری کردن حساب ها) و هموار نمودن سود بینجامد. تضاد منافع پدیده ای است که در پی مسئله جدایی مالکیت از مدیریت اتفاق افتاده است. در اینجا نظریه نمایندگی به وجود آمد با تغییر

و تحولاتی که در بازار سرمایه اتفاق افتاد فرایند حاکمیت شرکتی (سازمانی) بسط و تکامل یافت. این تغییرات و تحولات به دنبال پدیده جدایی مالکیت از مدیریت آغاز شد. تا قبل از آن مالکان سازمان، خود عهده دار مدیریت آن بودند اما از آنجایی که اداره این شرکت ها به سرمایه و منابع مالی گسترده تری نیاز داشت. شرکت ها به تجمع منابع بزرگتر، نیاز پیدا کردند و تاسیس شرکت ها و بنگاه های بزرگتر را به وجود آورد و به تدریج موجبات جدایی مالکیت از مدیریت را فراهم آورد که موجب رونق بازار سرمایه شد. بر طبق این پدیده مالکان شرکت ها، مدیران را به عنوان نماینده انتخاب میکنند و روابط قراردادی بین مالک (کارگزار) و مدیر (کارگزار) به وجود می آورد. مشکلی که در این روابط قراردادی ایجاد شده است که کارگزاران الزاما به نفع کارگزار اقدام نمیکند. و اصولا پدیده نمایندگی نمایانگر تضاد منافع بین مالکان و مدیران است.

تئوری یا نظریه نمایندگی بیشتر بر رابطه بین مالکان و مدیران تاکید کرده است اما تعمیم تحلیل این نظریه به روابطی مانند موارد زیر، نیز تسری پیدا کرده است:

کارفرما و کارمند (کارگر)

اعتبار دهندگان و صاحبان سهام (مالکان)

سطوح مختلف مدیریت در واحدهای اقتصادی و تجاری

دولت و مودیان پرداخت مالیات

تمام اشخاص و گروه های فعال در مشارکت جمعی در تمام سازمان ها

۲. پیامد: اطلاعات حاصل از نظام حسابداری و گزارشگری مالی میتواند پیامدهای اقتصادی بااهمیتی را برای شخص تصمیم گیرنده، در پی داشته باشد.

۳. پیچیدگی: فرایند تبدیل داده ها به اطلاعات و ایجاد اطمینان درباره مطلوبیت کیفیت اطلاعات ارائه شده در بیشتر موارد، مستلزم استفاده از خدمات تجزیه و تحلیل ها و بررسی های تخصصی است.

۴. عدم دسترسی مستقیم: در اغلب موارد استفاده کنندگان، امکان ارزیابی مستقیم اطلاعات و گزارش های دریافت شده و تشخیص کیفیت آن را ندارند. (حامی امیراصلانی ۱۳۹۰)

نظارت بر عملکرد مدیران از طریق سازوکارهای گوناگونی امکان پذیر است مواردی مانند تهیه و ارائه گزارش های مالی در مقاطع زمانی معین درباره عملکرد شرکت، از جمله این سازوکارها محسوب میشود. شواهد بسیاری نشان میدهد که گزارشات اطلاعات اقتصادی و سود حسابداری از سوی شرکت ها و سازمان ها میتواند به تعدیل و نوسان قیمت سهام منجر شود. ضمن آنکه شواهدی و نشانه هایی وجود دارد مبنی بر اینکه میان اطلاعات حسابداری و ارزش بازاری سهام و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد. همچنین از نسبت های مالی حاصل از اطلاعات حسابداری، برای ارزیابی احتمال ورشکستگی و برآورد خطرهای بالقوه ای که از نظر مالی و اقتصادی در تجارت و کسب و کار، موسسات و شرکت ها را تهدید میکند استفاده میشود. چنین شواهدی گواهی بر این مدعا است که سود حسابداری از بار و محتوای اطلاعاتی برخوردار است؛ و برای ارزیابی عملکرد مدیران، مفید و موثر واقع میشود. استفاده گسترده از اطلاعات حسابداری در طرح های جبران خدمات مدیران و قراردادهای انتشار اوراق بدهی و همچنین تحصیل سهام موسسه یا موارد تامین مالی پروژه های شرکت نظیر اعتباردهی از بستانکاران و اعتبار دهندگان، همگی گویای اهمیت اطلاعات اقتصادی و سود حسابداری برای ارزیابی عملکرد است. در ارتباط با منافع حاصل از اطلاعات حسابداری به طور مشترک به سه مورد زیر اشاره میشود: کاهش مخاطرات، بهبود کیفیت تصمیم گیری و دستیابی به بازدهی داد و ستد اوراق بهادار. (حامی امیراصلانی ۱۳۹۰)

اهمیت محافظه کاری در گزارشگری مالی

در حسابداری، محافظه کاری مفهومی است که سابقه ای طولانی دارد. باسو^۴ (۱۹۹۷) معتقد است که محافظه کاری طی قرن ها تئوری و عمل حسابداری را تحت تاثیر قرار داده است. ثبت های تاریخی اوایل قرن پانزدهم میلادی درباره معاملات مشارکتی و تضامنی نشان میدهند که حسابداری در اروپای قرون وسطی محافظه کارانه بوده است. مفهوم محافظه کاری زمانی ایجاد شد که ترازنامه مهم ترین و اغلب تنها صورت مالی بود و اجزای سود یا سایر نتایج عملیات به ندرت در خارج از شرکت ها ارائه می شد.

۱- اولین کاربرد صورت های مالی برای بانکداران و دیگر اعتباردهندگان بوده است. انگیزه آن ها از کاربرد محافظه کاری اطمینان از آن بوده که سرمایه گذاریشان به گونه ای مناسب حفظ خواهد شد. از این رو، کم نمایی خالص دارایی ها مطلوب، و حتی شرافتمندانه بود؛ چرا؟

۲- چون باعث ایجاد حاشیه ایمنی برای وامها می شد. استرلینگ (۱۹۷۰) محافظه کاری را موثرترین اصل ارزشیابی در حسابداری میدانند. تحقیقات تجربی اخیر در مورد محافظه کاری نشان میدهند که نه تنها رویه های حسابداری محافظه کارانه است، بلکه در کشورهای انگلیسی زبان طی ۳۰ سال گذشته این رویه ها محافظه کارانه تر شده است. این نتایج شگفت انگیز با مخالفت صریح بسیاری از قانون گذاران بازارهای سرمایه، تدوین کنندگان استاندارد و دانشگاهیان روبه رو شد؛ ولی بقای طولانی مدت محافظه کاری و دوام آوردن آشکار آن در برابر انتقاد، مقتدرانه نشان میدهد که منتقدان، منافع بااهمیت آن را نادیده انگاشته اند؛ و این موضوع استانداردهایی را ایجاد خواهد کرد که به طور جدی برای گزارشگری مالی زیان بار است.

تجزیه و تحلیل کیفیت سود به صورت عام تر، کیفیت گزارشگری مالی، مورد علاقه کسانی است که از گزارش های مالی برای تصمیم گیری های سرمایه گذاری و انعقاد قراردادهای مختلف استفاده میکنند. علاوه بر این میتوان گفت که ازدیدگاه تدوین کنندگان استاندارد، کیفیت گزارش های مالی به صورت غیرمستقیم، نشان دهنده کیفیت استانداردهای گزارشگری مالی میباشد. سود گزارش شده و روابط حاصل شده از آن، معمولاً در قراردادهای حقوق و پاداش و قراردادهای استقراض استفاده میشوند. تصمیم گیری برای قراردادی که براساس کیفیت پایین (ضعیف) سود باشد باعث انتقال ناخواسته ثروت خواهد شد. برای مثال سودهای بیش از حد، نشان داده شده که به عنوان معیار ارزیابی عملکرد مدیریت قرار میگیرد، منجر به تعلق حقوق و مزایای بیش از اندازه به مدیریت خواهد شد. به گونه ای مشابه، سودهای متورم ممکن است ورشکستگی ناگهانی شرکت را پنهان کند که این خود باعث اعتباردهی نادرست از سوی اعتباردهندگان خواهد شد.

از دیدگاه سرمایه گذاری، کیفیت پایین (ضعیف) مطلوب نمیشد. چرا که نشانگر وجود ریسک (مخاطرات) در تخصیص منابع به آن بخش می باشد. کیفیت پایین سود کارایی نداشته چرا که باعث کاهش رشد اقتصادی از طریق تخصیص نادرست سرمایه ها خواهد شد. از طرفی کیفیت پایین وضعیت سود، باعث انحراف منابع از طرح های بابازدهی واقعی به طرح های بابازدهی غیرواقعی شده که کاهش رشد اقتصادی را در پی خواهد شد. بالاخره اینکه زمانی که تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری در جستجوی بازخورد استانداردها در مورد اینکه آیا استانداردهای تدوین شده کارا بوده اند یا خیر؟ میباشند به خروجی های سیستم حسابداری از جمله سود گزارش شده توجه خواهند کرد. معیار ارزیابی کارایی مطابق چارچوب مفهومی FASB سودمندی تصمیم میباشد. علاوه بر آن میتوان میزان اظهار صادقانه سود حسابداری گزارش شده از سود تعریفی هیکس را به عنوان معیار ارزیابی در نظر گرفت.

سابقه و پیشینه تحقیقات

- تحقیقات خارجی:

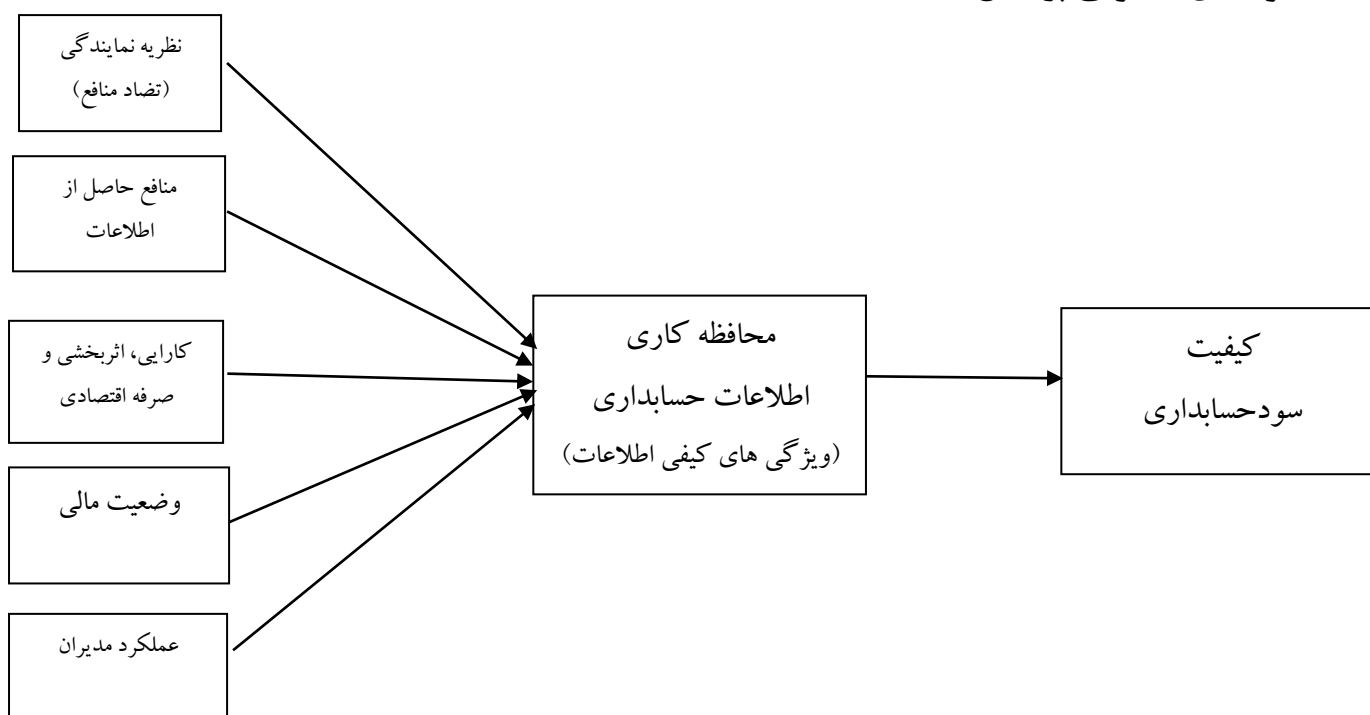
بال (۲۰۰۰)، به مقایسه محتوای اطلاعاتی سودخالص در کشورهای با حقوق عرفی که دارای سطح بالاتری از محافظه کاری هستند (کشورهای با حقوق نوشته) و کشورهایی که دارای سطح پایین تری از محافظه کاری هستند پرداختند. آنها بین سودخالص و بازده های مثبت و منفی رگرسیون گرفته و دریافتند بین ضرایب باسو، بازدهی های مثبت و منفی در کشورهای با محافظه کاری بالا و پایین، اختلاف معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر سود در کشورهای با حقوق عرفی نسبت به کشورهای با حقوق نوشته، توان بیشتری در تبیین رفتار بازده سهام دارد. احمدوهمکاران (۲۰۰۲) رابطه متقابل محافظه کاری و هزینه های تامین مالی را مورد بررسی قرار دادند. یافته های آنها نشان می داد که با افزایش محافظه کاری اعمال شده در تهیه صورت های مالی، هزینه های تامین مالی کاهش میابد. لارا، اوسما و پانالوا (۲۰۰۹) بیان کردند که محافظه کاری علاوه بر افزایش کیفیت اطلاعات مالی باعث کاهش ریسک نقد شوندگی و کاهش هزینه معاملات اوراق بهادر میشوند. آنها نهایتاً نتیجه گرفتند که محافظه کاری باعث کاهش هزینه سرمایه شرکت میشود. چان و دیگران (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند که محافظه کاری غیرشرطی به پایداری و توان پیش بینی بیشتر سودهای جاری و آینده و در نتیجه کیفیت بهتر اطلاعات حسابداری و هزینه سرمایه کمتری منجر خواهد شد؛ اما محافظه کاری شرطی با کیفیت ضعیف تر اطلاعات حسابداری رابطه دارد و اعمال میزان بیشتری از محافظه کاری شرطی به هزینه سرمایه بیشتر منجر خواهد شد. آرتیاج و کلرسون (۲۰۱۰)، با پژوهشی که در کشور آمریکا انجام داده اند به بررسی تعامل بین محافظه کاری و افشاء و تاثیر مشترک آنها بر هزینه سرمایه شرکت ها در بازار بورس پرداختند. آنها دریافتند که بین سطح محافظه کاری شرکت ها و هزینه سرمایه رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بدین معنی که محافظه کاری بیشتر حسابداری، منجر به کاهش بیشتر هزینه سرمایه می شود و قدرت این رابطه نیز مشروط به محیط اطلاعاتی شرکت ها میباشد. شرکت هایی که بیشترین عدم تقارن اطلاعاتی را دارند، شدت رابطه قوی تر و شرکت هایی که کم ترین عدم تقارن را دارند، شدت این رابطه ضعیف تر می باشد. افشای کامل اطلاعات نیز باعث کاهش عدم اطمینان جریان نقدی مورد انتظار آتی شده و هزینه سرمایه را کاهش می دهد. جینهان پای و دانیل (۲۰۱۰)، به بررسی رابطه بین محافظه کاری سود و نسبت ارزش بازار به دفتر (P/B) پرداختند. نتیجه پژوهش این چنین بود که بین محافظه کاری سود و نسبت P/B و نیز محافظه کاری سود با اقلام تعهدی رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد. همچنین در رابطه با محافظه کاری وجه نقد به این نتیجه رسیدند که بین تغییرات نسبت P/B و محافظه کاری وجه نقد عملیاتی رابطه معنی داری وجود دارد. جان لارا و همکاران (۲۰۱۱) به بررسی اثر محافظه کاری مشروط و ارزش شرکت بر هزینه سرمایه شرکت ها پرداختند. نتایج آنان نشان داد که آن ها همچنین دریافتند که بدون اعمال صحیح محافظه کاری در حسابداری، اعلام وضعیت مالی شرکت با دقت کمتری صورت خواهد گرفت و این امر، به نوبه خود، می تواند منجر به ابهام بیشتر، وجود نوسانات بیشتر در قیمت های آتی، قیمت بازار پایین تر، کاهش ارزش شرکت و افزایش هزینه سرمایه گردد. واتس (۲۰۱۴)، در تحقیق خود به بررسی

مالیات و محافظه کاری در گزارشگری مالی و مربوط بودن اطلاعات حسابداری پرداخت. نتایج تحقیق نشان می دهد که شرکت هایی که خالص جریان نقدی عملیاتی آن ها بسیار بزرگتر از درآمد مشمول مالیات آن ها است، محافظه کاری بیشتری نسبت به سایر شرکت ها دارند، اما در مورد شرکت هایی که خالص جریان نقدی عملیاتی آن ها بسیار کوچکتر از درآمد مشمول مالیات آن ها است، نمی توان گفت که محافظه کاری کمتری نسبت به سایر شرکت ها دارند. علاوه بر این، مالیات نه تنها مربوط بودن اطلاعات حسابداری را که شرکت ها ارائه می کنند کاهش نمی دهد، بلکه باعث افزایش مربوط بودن اطلاعات نیز می گردد.

تحقیقات داخلی:

کرمی و عمرانی (۱۳۸۹) به بررسی رابطه ی تأثیر چرخه ی عمر شرکت و محافظه کاری بر ارزش شرکت پرداختند. نتایج بررسی آنها نشان می دهد که در مراحل رشد و بلوغ، سرمایه گذاران اهمیت بیشتری به خالص دارایی های عملیاتی و سود عملیاتی غیرعادی شرکتهای محافظه کار (نسبت به شرکت های که از رویه های حسابداری متهورانه استفاده می کنند) می دهند و در مرحله ی افول عکس این موضوع صادق است. مهرانی، وافی ثانی و حلاج (۱۳۸۹) رابطه ی اندازه ی شرکت و قرارداد های بدهی را با محافظه کاری مورد بررسی قرار دادند آنها برای اندازه گیری محافظه کاری از سهم عیار مبتنی بر اقلام تعهدی، مبتنی بر ارزش بازار و رابطه بازده ی سهام و سود استفاده کردند. یافته های پژوهش آنها بیانگر این بود که رابطه ی مثبت معناداری بین بدهی و محافظه کاری در دو معیار مبتنی بر اقلام تعهدی و مبتنی بر ارزش بازار وجود دارد. همچنین، رابطه ی منفی اندازه ی شرکت و محافظه کاری تنها در معیار مبتنی بر ارزش بازار مورد تأیید قرار گرفت. سدیدی و دیگران (۱۳۹۰) در تحقیقی محافظه کاری حسابداری و تأثیر کیفیت سود بر بازده دارایی ها و بازده سهام را بررسی نمودند. این تحقیق به منظور کمک به سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان در فرآیند تصمیم گیری، درجه محافظه کاری بر کیفیت سود و نرخ بازده را مورد ارزیابی قرار می دهد. نتایج تحقیق حاکی است که شاخص کیفیت سود معرفی شده بر مبنای شاخص محافظه کاری می تواند بخشی از تفاوت نرخ بازده دارایی های عملیاتی و نرخ بازده سهام جاری را با سال بعد بیان کند؛ به عبارتی واحدهای اقتصادی که روش های محافظه کارانه را اعمال می کنند، می توانند با تغییر سرمایه گذاری در دارایی های عملیاتی، کیفیت سود واحد را تغییر دهند. مشایخی و شهبازی (۱۳۹۳)، آن ها در تحقیق خود به بررسی رابطه نسبت بدهی، اندازه و هزینه سرمایه شرکت با محافظه کاری مشروط و غیر مشروط پرداختند. نتایج پژوهش نشان می دهد که بین نسبت بدهی و محافظه کاری در هر دو نوع مشروط و غیر مشروط رابطه مثبت و معناداری وجود دارد مهمترین منابع تقاضا برای محافظه کاری به شمار می روند. رابطه معنادار منفی اندازه شرکت تنها در الگوی محافظه کاری غیر مشروط مورد تأیید قرار گرفت؛ بنابراین، امکان اظهار نظر صریح در خصوص پذیرش یا عدم پذیرش وجود رابطه ی معنادار میان اندازه شرکت و میزان محافظه کاری وجود ندارد و رابطه معناداری میان هزینه سرمایه با هر نوع محافظه کاری مشاهده نشد.

الگو (مدل) مفهومی پژوهش

ادبیات پژوهش، مبانی و روش ها

الف/۱- تعریف محافظه کاری

محافظه کاری یکی از ویژگی های برجسته گزارشگری مالی است که در سالهای اخیر، به خاطر رسوایی های مالی (در شرکت هایی مانند انرون و وردکام)، توجه بیشتری را به خود جلب کرده است و برخی مطالعات اخیر مانند واتز، ۲۰۰۳؛ رویچوداری و واتز، ۲۰۰۵ و لافوند و واتز، ۲۰۰۶ به طور ویژه بر محافظه کاری تمرکز کرده اند. هرچند بسیاری از حسابداران بروجود محافظه کاری در تنظیم صورت های مالی توافق دارند، اما تعریفی جامع و مانع از آن ارائه نشده است. با وجود این، در متون حسابداری دو خصوصیت عمده محافظه کاری مورد بررسی قرار گرفته است: نخست، جانبداری رو به پایین ارزش دفتری سرمایه نسبت به ارزش بازار آن است و دوم گرایش به تسریع در شناسایی هزینه ها و تعویق شناخت درآمدها. واتز در تعریف محافظه کاری چنین نقل کرده است: محافظه کاری به طور سنتی با ضرب المثل هیچ سودی را پیش بینی نکنید، اما همه زیان ها را پیش بینی کنید تعریف شده است. در ادبیات حسابداری این ضرب المثل به صورت گرایش حسابداری به الزام درجه بالاتری از تایید پذیری برای شناسایی اخبار خوب، یعنی سود نسبت به شناسایی اخبار بد یعنی زیان تفسیر شده است (واتز، ۲۰۰۳) در پاراگراف ۹۵ بیانیه مفاهیم حسابداری شماره دو نیز برای تشریح محافظه کاری چنین آمده است: اگر دو برآورد از یک مبلغ دریافتی یا پرداختی آتی وجود داشته باشد و احتمال وقوع هر دو یکسان باشد؛ محافظه کاری استفاده از برآوردی را دیکته می کند که کمتر خوشبینانه است.

(هیات استانداردهای حسابداری مالی^۷، ۱۹۸۰) واتز و زیمرمن^۸ (۱۹۸۶) در تعریف محافظه کاری چنین نوشته اند: محافظه کاری یعنی اینکه حسابدار باید از بین ارزش های ممکن، برای داراییها کمترین ارزش و برای بدهیها بیشترین ارزش را گزارش کند. درآمدها باید دیرتر شناسایی شوند نه زودتر و هزینه ها باید زودتر شناسایی شوند نه دیرتر. ازدیدگاه تهیه کنندگان صورت های مالی، محافظه کاری به عنوان کوششی برای انتخاب روشی از روشهای پذیرفته شده حسابداری است که به یکی از نتایج زیر منتج می شود: شناخت کندتر درآمد فروش، شناخت سریع تر هزینه، ارزشیابی کمتر دارایی ها، و یا ارزشیابی بیشتر بدهی ها (شبا هنگ، ۱۳۸۱) در کشور ما، کمیته فنی سازمان حسابداری در مفاهیم نظری گزارشگری مالی، محافظه کاری را به عنوان یکی از مولفه های خصوصیت کیفی قابل اتکا بودن در نظر گرفته، اما واژه محافظه کاری را به کار نبرده است، بلکه از واژه احتیاط به جای آن استفاده کرده است. در مفاهیم نظری گزارشگری مالی پیوست استانداردهای حسابداری ایران درباره احتیاط چنین آمده است:

تهیه کنندگان صورت های مالی در عین حال باید با ابهاماتی که به گونه ای اجتناب ناپذیر بر بسیاری از رویدادها و شرایط سایه افکنده است برخورد کنند. نمونه این ابهامات عبارت است از قابلیت وصول مطالبات، عمر مفید احتمالی دارایی های ثابت مشهود و تعداد و میزان ادعاهای احتمالی مربوط به ضمانت کالای فروش رفته. چنین مواردی با رعایت احتیاط در هیه صورتهای مالی و همراه با افشای ماهیت و میزان آنها شناسایی می شود. احتیاط عبارت است از کاربرد درجه ای از مراقبت که در اعمال قضاوت برای انجام برآورد در شرایط ابهام مورد نیاز است به گونه ای که درآمدها یا دارایی ها بیشتر از واقع و هزینه های بدهی ها کم تر از واقع ارائه نشود. اعمال احتیاط نباید منجر به ایجاد اندوخته های پنهانی یا ذخایر غیر ضروری گردد یا دارایی ها و درآمدها را عمداً کم تر از واقع و بدهی ها و هزینه ها را عمداً بیش تر از واقع نشان دهد زیرا این امر موجب نقض بی طرفی است و بر قابلیت اتکای اطلاعات مالی اثر میگذارد. (کمیته فنی سازمان حسابداری، ۱۳۸۱) این تعریف نشان می دهد که محافظه کاری محصول ابهام است و هرگاه حسابداران با ابهام روبرو شوند محافظه کاری را به کار میبرند. هیات استانداردهای حسابداری مالی در بیانیه مفاهیم حسابداری شماره دو درباره محافظه کاری و تعریف

آن بحث کرده و محافظه کاری را اینگونه تعریف کرده است: واکنشی محتاطانه به ابهام، در تلاش برای اطمینان از اینکه ابهام و ریسک های ذاتی شرایط تجاری به گونه ای مناسب مد نظر قرار گرفته اند. این تعریف، ابهام و ریسک را عواملی مهم در تشریح محافظه کاری می داند. در این بیانیه آمده است که اگر ابهام وجود نداشته باشد، نیازی به محافظه کاری نیست؛ و هرچه ابهام و ریسک بیشتری وجود داشته باشد، نیاز بیشتری به محافظه کاری وجود دارد. (هیات استانداردهای حسابداری مالی، ۱۹۸۰) اثرات محافظه کاری را می توان به دو مورد نسبت داد: نخست، استانداردهای گزارشگری مالی که گزارشگری محافظه کارانه را الزامی می سازند؛ و دوم، رویه های حسابداری

3) FASB

4) Watts, R., and J. Zimmerman

انتخاب شده توسط مدیریت برای تهیه صورت های مالی. غالباً جنبه دوم به عنوان تصویر محافظه کاری در ادبیات مربوط ارائه شده است. برای مثال، گزارشگری مالی محافظه کارانه توسط یک شرکت میتواند دلالت بوجود ابهام و ریسک بیشتر و در نتیجه محافظه کاری بیشتر داشته باشد که در استانداردهای مربوط الزامی شده است؛ یا دلالت بر این داشته باشد که شرکت رویه های حسابداری محافظه کارانه را برای گزارشگری مالی انتخاب کرده است. درعالم واقع، ممکن است هر دو این ها مهم باشند و اهمیت نسبی آنها نیز باهم متفاوت باشد. از این رو شرکت هایی که هدف آنها ارائه گزارش های مالی محافظه کارانه است، ممکن است در صورتی که سطح عدم اطمینان و ابهام پایین باشد، سطح با اهمیتی از محافظه کاری را نشان ندهند. برعکس، در مورد شرکت های دارای سیاست های گزارشگری مالی متهورانه، ممکن است در صورتی که سطح ابهام بالا باشد، سطح بالایی از محافظه کاری را نشان دهند. (پاییک و همکاران^۹، ۲۰۰۷).

الف/ ۲/ تفاسیر محافظه کاری

واتز (۲۰۰۳) ریشه محافظه کاری را در گزارشگری مالی دلایل اقتصادی میداند و چهار عامل ذیل را در شکل گیری آن ذکر می کند. همه این تبیین ها نشان میدهند که محافظه کاری برای استفاده کنندگان از گزارش های حسابداری مفید است. این تبیین ها عبارتند از:

۱) تبیین محافظه کاری براساس روابط قراردادی: در این دیدگاه، محافظه کاری براساس روابط قراردادی بین شرکت و اشخاصی که در استخدام آن هستند (مدیران) و همچنین قراردادهای که بین شرکت و اشخاص خارج از شرکت هستند (بدهی هایی که به سهامداران و سایر اعتبار دهندگان) برقرار میشود، تفسیر و تبیین میشود. به نظر واتز این دیدگاه از محافظه کاری، مهمترین تفسیر است. تفسیر قراردادی به وجود تضاد منافع بین طرفهای قرارداد با واحد انتفاعی اشاره دارد. این قراردادها شامل قرارداد مدیران و قرارداد بدهی به سهامداران و سایر اعتبار دهندگان میباشد. هر کدام از این طرف ها به دنبال منافع خود میباشد. به عنوان مثال سهامداران تمایل دارند که با بیشتر بیان شدن درآمدها و دارایی ها، ثروت خود را در واحد اقتصادی افزایش دهند. همچنین مدیران تمایل دارند که از طریق بالا نشان دادن عملکرد مالی و دریافت پاداش، ثروت خود را افزایش دهند.

۲) تفسیر محافظه کاری با تبیین دعاوی حقوقی: این رویکرد محافظه کاری، ناشی از افزایش در هزینه های دعاوی حقوقی و مربوط به دعاوی معاملات خرید و فروش اوراق بهادار و علیه حسابرسان متمرکز است و به شناسایی درآمدها و دارایی های کمتر در مقابل بدهی ها و هزینه ها منجر میشود.

۳) تفسیر محافظه کاری با دیدگاه تبیین مالیاتی: در این دیدگاه، محافظه کاری حسابداری براساس رابطه بین سود گزارش شده و مالیات پدید آمده و بیشتر متوجه اطلاعات مرتبط با سود حسابداری است و نتیجتاً این سود حسابداری است که مشمول دستکاری یا هموار سازی قرار میگیرد. و علت اصلی آن این است که درآمد مشمول مالیات به سود گزارش شده

بستگی دارد. پس سود حسابداری تحت نفوذ دستکاری قرار میگیرد. فورد و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهش های خود دریافتند که مالیات ها، انگیزه هایی را برای شرکت ها فراهم می آورد که به موجب آن، شرکت ها، سود حسابداری را به گونه ای گزارش کنند تا از مشوق ها و معافیت های مالیاتی بهره مند و برخوردار گردند. وابستگی درآمد مشمول مالیات و سود حسابداری اظهار شده، انگیزه انتقال سود حسابداری به دوره های بعد را فراهم می آورد؛ که این امر باعث کاهش ارزش مالیات ها میشود. همانند تفسیر قراردادی، به طور متوسط انگیزه مالیاتی محافظه کاری نیز به اظهار کمتر از واقع خالص دارایی ها منتج خواهد شد.

۴) تفسیر محافظه کاری بادیگاه تبیین قانونی: این دیدگاه از تفسیر محافظه کاری از نگاه قانون گذاران و تعدیل کنندگان حسابداری (مانند SEC و FASB) مورد بررسی قرار گرفته است. واتر (۱۹۹۷) معتقد بود ضرر ناشی از ارزیابی بیش از واقع دارایی ها و سود، در مقایسه با منافع حاصل از ارزیابی کمتر از واقع دارایی ها و سود، در فرایند سیاسی بیشتر دیده میشود. این پدیده انگیزه هایی را برای قانون گذاران و سیاست گذاران ایجاد میکند تا محافظه کار باقی بمانند. بر اساس قوانین بورس اوراق بهادار، حسابداری باید محافظه کارانه باشد و از اینکه حسابداری در سال ۱۹۲۹ ارزیابی بیش از واقع سهام بورس اوراق بهادار نیویورک را داشته باشد مورد انتقاد قرار میدهد.

الف/ ۳ معیارهای محافظه کاری

برای ارزیابی میزان محافظه کاری به کاررفته در گزارش ها و اطلاعات مالی یک شرکت، ۳ معیار کلی از طرف محققان عرصه حسابداری مطرح شده است. این سه نوع معیار عبارتند از: ۱- معیار خالص دارایی ها ۲- معیارهای سود و اقلام تعهدی ۳- معیارهای رابطه سود و بازدهی سهام. حسابداران، این معیارها را در خصوصیات و ویژگی های کیفی مربوط به اطلاعاتی بر اساس تفسیر حسابداری، محافظه کارانه بیان شده است ارزیابی میکنند و اساساً حدود این معیارها، سودی است که به طور نامتفاوتی به تاخیر افتاده یا خالص دارایی ها است که کمتر قلمداد شده است.

۱) معیارهای خالص دارایی ها که اولین بار توسط استور مطرح شد. در این معیار، محافظه کاری با استفاده از تفاوت ارزش بازار نسبت به ارزش دفتری سهام ارزیابی می شود. این بیانگر، معیار نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام (MTB) است. قابلیت اثبات متفاوت محافظه کاری در سودها و زیان ها باعث می شود که سودهای شناخته شده، بیشتر از زیان ها وجود داشته باشد؛ و همین طور خالص دارایی ها کمتر گزارش شود.

۲) معیارهای سود و اقلام تعهدی که محافظه کاری را اقلام تعهدی انباشته می داند و اولین بار توسط گیولی و هاین در سال ۲۰۰۰ مطرح شده است. در مدل گیولی و هاین، محافظه کاری عبارتست از نسبت مجموع تغییرات اقلام تعهدی هر سال بر مجموع دارایی های آن سال. هرچه این نسبت بزرگتر باشد، محافظه کاری بیشتر است.

۳) معیارهای رابطه سود و بازدهی سهام، این معیار نشان دهنده عدم تقارن زمانی سود است که با سو آن را در سال ۱۹۹۷ میلادی مطرح کرد.

به نظر باسو، محافظه کاری اخبار بد مربوط به آینده را پیش بینی میکند. در واقع باسو محافظه کاری را در نتیجه انعکاس سریع تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب در سود حسابداری تعبیر میکند.

الف/ ۴ اندازه گیری محافظه کاری

برای اندازه گیری محافظه کاری روش های مطرح و تبیین شده است. در ادامه، به اختصار برخی روش های شناخته شده در اندازه گیری محافظه کاری تبیین می گردد:

(۱) روش عدم تقارن زمانی سود: براساس معیار رابطه سود و بازدهی سهام، قیمت بازار سهام نشان دهنده تغییرات ارزش دارایی در زمانی هستند که آن تغییرات رخ میدهند. از آن جایی که محافظه کاری مبنای شناسایی زیان های حسابداری رابه هنگام تراز سود حسابداری پیش بینی میکند بنابراین انتظار میرود ریان های حسابداری بیشتر از سودهای حسابداری با بازدهی های سهام تقارن زمانی داشته باشد؛ بنابراین هرچه عدم تقارن زمانی سود بیشتر باشد محافظه کاری در گزارشگری مالی قوی تر است.

(۲) روش کاربرد اقلام عملیاتی: انتخاب و استفاده این روش های محافظه کارانه، از طریق حسابداری با مبنای تعهدی قابلیت اجرایی، پیدامیکند. برای مثال شناسایی زیان کاهش های ارزش موجودی ها فقط در محاسبه اقلام تعهدی موثر است و بر جریان های نقدی (سرمایه در گردش) تاثیری ندارد. دلیل استفاده از اقلام عملیاتی با مبنای تعهدی بابت این است که حسابداری با مبنای تعهدی، از یک سو بسترو مسیری برای استفاده از محافظه کاری در گزارشگری مالی است و از طرفی دیگر، برای مدیران، در تصمیم گیری های با شرایط عدم اطمینان برای استفاده از اختیار زمینه را برای استفاده از محافظه کاری فراهم میکند. استفاده از این معیار، مبتنی بر این فرض است که سطح عدم اطمینان در رابطه با اقلامی که فقط عملیات معمول و مستمر شرکت هستند (اقلام تعهدی غیر عملیاتی)، بیش از سطح اطمینان در رابطه با اقلامی که فعالیت های عادی شرکت هستند وجود دارد.

(۳) روش بکارگیری اقلام تعهدی

گیولی و هاین^۱ در سال ۲۰۰۰ روشی برای اندازه گیری محافظه کاری با استفاده از اقلام تعهدی ارائه نمودند. طبق این روش، وجود مستمر اقلام تعهدی غیر عملیاتی منفی در طی یک دوره زمانی بلند مدت در شرکت ها، معیاری از محافظه کاری به شمار می رود؛ یعنی هر چه میانگین اقلام تعهدی غیر عملیاتی طی دوره مربوطه منفی و بیشتر باشد، محافظه کاری بیشتر خواهد بود. در عین حال، نرخ انباشتگی خالص اقلام تعهدی غیر عملیاتی منفی نشانگر تغییر درجه محافظه کاری در طول زمان می باشد. این محققان معتقد بودند که محافظه کاری را باید در متن صورت های مالی جستجو نمود. از این رو در روش آنها از اقلام تعهدی برای سنجش محافظه کاری استفاده شده است. به نظر گیولی و هاین (۲۰۰۰) هرچه اقلام تعهدی، بالاتر باشند رویه های گزارشگری مالی، غیر محافظه کارانه تر بوده است.

2) Givoly, D & Hayn, C.

سطح محافظه کاری براساس مدل گیولی وهاین (۲۰۰۰) از طریق فرمول ذیل محاسبه می شود (پاییک وهمکاران^{۱۱}، ۲۰۰۷).

$$CSCORE_{it} = \frac{AFCC}{TA} \times (-1)$$

که در آن

$CSCORE_t$: درجه محافظه کاری

AFCC: اقلام تعهدی عملیاتی (تفاوت سود خالص و جریان نقدی عملیاتی به علاوه هزینه استهلاک)

TA: ارزش دفتری دارایی ها

بال وشیواکومار^{۱۲} در سال ۲۰۰۵ میلادی، روش دیگری را با استفاده از اقلام تعهدی برای اندازه گیری محافظه کاری ارائه کردند.

آن ها با استفاده از رابطه رگرسیونی زیر بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی دریافتند که در صورت وجود زیان های عملیاتی ارتباط اقلام تعهدی و جریانه ای نقدی قویتر است. واین معیاری از رفتار محافظه کارانه می باشد.

$$ACCD = b_0 + b_1 * DCF_{i,t} + b_2 * CF_{i,t} + b_3 * DCF_{i,t} * CF_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

در این مدل ACCD، کل اقلام تعهدی، CF، جریان های نقد عملیاتی و DCF، متغیر مجازی است، در صورت منفی بودن جریان نقد عملیاتی، برابر با یک و در غیر این صورت برابر با صفر می باشد.

در این رابطه b_2 ، همبستگی بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی در هنگام وجود اخبار خوب و $b_2 + b_3$ همبستگی بین اقلام تعهدی و جریانهای نقدی در هنگام وجود اخبار بد را اندازه گیری می کند. محافظه کاری به این معنی است که در هنگام وجود جریانهای نقدی منفی، اقلام تعهدی نیز به دلیل شناسایی سریعتر زیان های تحقق نیافته، با احتمال بیشتری منفی هستند، در حالی که این رابطه در هنگام وجود جریانهای نقدی مثبت وجود ندارد. هر چه b_3 بزرگتر باشد، رفتار نامتقارن در قبال سود و زیان های اقتصادی (اخبار خوب و بد) بیشتر و در نتیجه محافظه کاری بیشتر خواهد بود. از مزایای این مدل این است که برای اندازه گیری محافظه کاری بر بازده متکی نمی باشد (بال و شیکومار، ۲۰۰۵).

ب- ارقام محافظه کارانه حسابداری به عنوان اطلاعات حسابداری

در تعیین ارزش تسویه خالص دارایی ها، محافظه کاری اطلاعات مربوطی را برای سرمایه گذاران فراهم می آورد. فرض کنید ارزش عملیاتی شرکت درحد ارزش تسویه خالص دارایی ها تنزل یابد. در آن نقطه، توان بالقوه ای برای افزایش ارزش شرکت از طریق نقد کردن دارایی ها وجود دارد. حتی اگر ارزش عملیاتی بیشتر از ارزش تسویه باشد و واگذاری دارایی ها نیز نقدی نباشد، بازهم ارزش تسویه خالص دارایی ها اطلاعاتی مربوط محسوب می شود.

3) Paek W, Chen L, and Sami L

1) Ball, R. & L. Shivakumar

همچنین در وضعیتی که این احتمال وجود دارد واگذاری دارایی ها در آینده نقدی باشد، آن موضوع بر ارزش خالص دارایی ها تأثیر گذار خواهد بود. در این چارچوب برای سرمایه گذاران، اطلاعات ترازنامه محافظه کارانه بهتر است. به عبارت دیگر، هر گاه ترازنامه و خالص دارایی ها بر اساس ارزش های محافظه کارانه تهیه شود، در هنگام تصفیه این موضوع به نفع سرمایه گذاران خواهد بود. شاخص های محافظه کارانه عملکرد، نظیر سود نیز نقش مهمی در تهیه اطلاعات برای سرمایه گذاران ایفا می نمایند.

سرانجام، جریانات نقدی آتی غیر قابل تأیید و اثبات فعلی تحقق می یابند و از طریق صورت سود و زیان و صورت جریان وجوه نقد، گزارش می شوند. سرمایه گذاران می توانند با استفاده از ارقام سود، بر سایر منابع اطلاعاتی دسترسی و کنترل داشته باشد.

برای تأکید بر اهمیت محافظه کاری، چند دلیل اقامه شده است. دلیل اول، این که به کارگیری قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار موجب کاستن ارزش موجودیها از لحاظ پرداخت مالیات بر اموال می شود. در ضمن حسابداران میتوانند در مقابل خواسته های مدیرانی که قصد بالا بردن ارزش دارایی ها را برای افزایش قیمت دارند مقاومت کنند. (شباهنگ، ۱۳۸۱).

هیئت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا (FASB) در سلسله مراتب ویژگی های کیفی اطلاعات از محافظه کاری حسابداری ذکری به عمل نیاورده، اما در فهرست مفاهیم حسابداری بیانیه شماره دو محافظه کاری را به عنوان یک میثاق مطرح نموده و محافظه کاری را واکنشی احتیاط آمیز در مقابل ابهامات موجود تلقی کرده است. (شباهنگ، ۱۳۸۱)

در سال ۲۰۰۶ میلادی هیأت بین المللی استانداردهای حسابداری (IASB) و هیأت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا (FASB) مقاله مشترک مباحثی خود را در زمینه چارچوب نظری گزارشگری مالی را منتشر کرد. هدف از این مقاله ی مباحثی، نزدیک کردن چارچوب نظری FASB و IASB می باشد.

این مقاله مشترک در دو بخش شامل (الف) هدف گزارشگری مالی و (ب) ویژگیهای کیفی گزارشگری مالی ارائه شده است. طبق نظر کمیته مشترک، ویژگی های کیفی گزارشگری اطلاعات مالی، موثر بر تصمیم گیری، از اجزای زیر تشکیل می شود. (همان منبع)

۱) مربوط بودن شامل، ارزش پیش بینی کنندگی و تأیید کنندگی جریان وجه نقد آتی.

۲) قابلیت مقایسه شامل، ثبات رویه

۳) قابل فهم بودن

۴) ارائه منصفانه شامل، قابلیت اثبات، کامل بودن و بی طرفی

بی طرفی که یکی از خصوصیات ارائه منصفانه اطلاعات مالی، از نظر کمیته مشترک می باشد و عبارت است از عدم تمایل به تشخیص قبل از موعد وقایع و یا انگیزه اتخاذ رفتار بخصوص در مقابل آنها. کمیته مشترک در مقاله مباحثی

خود، محافظه کاری حسابداری را از ویژگیهای کیفی گزارشگری مالی خارج کرده است و به نظر می رسد که دلیل این امر مغایرتی است که بین محافظه کاری حسابداری و بی طرفی وجود دارد.

هیأت بین المللی استانداردهای حسابداری در اگوست سال ۲۰۰۷ در ارائه ارزش منصفانه (تعاریف و نحوه اندازه گیری ارزش منصفانه) در بند ۹ اشاره می کند که محافظه کاری حسابداری جزء ویژگیهای خصوصیات کیفی اطلاعاتی حسابداری نمی باشد.

در کشورما، کمیته فنی سازمان حسابرسی، درپیوست استانداردهای حسابداری ایران، در بخش مفاهیم نظری گزارشگری، محافظه کاری را با لفظی دیگری یعنی احتیاط به رسمیت می شناسد و آن را به عنوان یکی از اجزای خصوصیات کیفی قابل اتکا بودن معرفی می نماید.

پ - نظریه کیفیت سود

پ/۱ - مفهوم کیفیت سود

محققان، تحلیل گران و سرمایه گذاران به دلیل اهمیت سود، به عنوان یکی از مهم ترین معیارهای اندازه گیری عملکرد و تعیین کننده ارزش بنگاه های اقتصادی، ناگزیر به ارزیابی دقیق آن هستند. برای ارزیابی سود از مفهومی به نام کیفیت سود استفاده می شود.

تعریف جامعی از کیفیت سود وجود ندارد، تعریف عام مورد قبول بیشتر تحلیل گران مالی این است که آنان کیفیت سود را به عنوان سود عادی مستمر، تکرارپذیر و ایجاد کننده جریان های نقدی حاصل از عملیات میدانند. آنان معتقدند کیفیت سود، رقمی بین سودخالص گزارش شده و جریان های نقدی حاصل از عملیات منهای اقلام غیرتکراری است. تاکنون، متخصصان مالی نتوانسته اند به یک محاسبه مستقل از سود دست یابند که کیفیت مورد نظر آنان را تامین کند. در این حالت، متخصصان مالی می توانند با انجام تعدیلات مناسب، به دامنه ای دست یابند که به شکل صحیح تر نشانگر کیفیت سودخالص گزارش شده باشد؛ بنابراین، مفهوم کیفیت سود، یک موضوع تعریف شده ثابت نیست که بتوان به آن دست یافت، بلکه مفهومی نسبی است که به ارتباط آن با دیدگاه ها و نگرش های فکری بستگی دارد.

می توان سود را این گونه تعریف کرد: سود یکی از اساسی ترین عناصر صورت های مالی است که همواره مورد توجه قرار گرفته است و از آن به عنوان معیاری برای ارزیابی تداوم فعالیت، کارآیی و بازنگری ساختار قرارداد های نمایندگان واحداقتصادی یاد می شود. شواهد نشان داده است که سود حسابداری شاخص خوبی برای بازدهی های سهام و پیش بینی جریان های نقدی آینده است، اما به دلیل استفاده از محدودیت های محافظه کاری و اهمیت در تعیین سود حسابداری، برخی از تحلیل گران به این نتیجه رسیدند که سود اقتصادی نسبت به سود حسابداری، شاخص بهتری برای پیش بینی جریان های نقدی آینده است. سود اقتصادی نیز اولین بار توسط آدام اسمیت تعریف شد و سپس این تعریف توسط هیکس (۱۹۳۹) بسط داده شد. او سود را مبلغی تعریف کرد که شخص می تواند طی یک دوره مصرف کند و در آخر دوره دارای همان رفاهی باشد که در اول دوره داشته است. (ساسان مهرانی)

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آنان احساس می کردند سود گزارش شده قدرت سود را آن چنان که در ذهن مجسم می شود نشان نمی دهد. آنان دریافتند که پیش بینی سودهای آینده بر مبنای نتایج گزارش شده، کار مشکلی است. افزون بر این، تحلیل گران فهمیدند که تجزیه و تحلیل صورت های مالی شرکت ها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی می باشد. سوال اساسی این است که چرا تحلیل گران مالی در ارزیابی خود از سود خالص گزارش شده و یا سود هر سهم شرکت (بدون تعدیل) استفاده نمی کنند و جانب احتیاط را رعایت می نمایند. پاسخ این است که در تعیین ارزش شرکت نه تنها به کمیت سود، بلکه باید به کیفیت آن نیز توجه شود. منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه ی رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به بیان دیگر، ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظار از آینده شرکت و قدرت سود آوری سال های آینده و ضریب اطمینان نسبت به آن بستگی دارد.

پ/۲ - عناصر کیفیت سود

ارقام سود از طریق انتخاب های مدیران و حسابداران بین اصول پذیرفته شده حسابداری و قضاوت های شخصی مدیران در مورد رویه های به کار گرفته شده برای ثبت اطلاعات حسابداری تحت تاثیر قرار می گیرد. گاهی اوقات مدیریت بنگاه اقتصادی از انتخاب های حسابداری برای دستکاری سودها و گمراه کردن کاربران بهره می گیرد. افزون بر این، مدیران ممکن است عناصر سودها را برای بهتر اوضاع نشان دادن وضعیت بنگاه اقتصادی دستکاری کنند و با این کار کیفیت سود اظهار شده را به حداقل می رسانند، زیرا کسانی که برای تصمیم گیری های خود به سودهای مزبور اتکا میکنند، دچار اشتباه شده و تحلیل گران مالی نیز نمی توانند پیش بینی صحیحی از توان سود آوری بنگاه اقتصادی در آینده انجام دهند. سیگال معتقد است ارقام سود باید صداقت، قابلیت اطمینان و قابلیت پیش بینی داشته باشند. صداقت یعنی باید به دور از هر گونه پیش داوری و دستکاری برنامه ریزی شده برای مطلوب نشان دادن وضعیت بنگاه اقتصادی باشند و قابلیت اطمینان نیز یعنی اینکه ارقام سودهای گزارش شده باید ارزیابی درستی از قدرت سود آوری شرکت ارائه دهند و نیز بتوان از طریق آنها روند سود آوری آینده را پیش بینی نمود.

کیفیت سود را می توان به سه دسته ی پایداری سود، سطوح ارقام تعهدی و سود منعکس کننده ی معاملات اقتصادی مربوط، تقسیم کرد. پایداری سود به معنی تکرار پذیری (استمرار) سود جاری است. هر چه پایداری سود بیش تر باشد، یعنی شرکت توان بیش تری برای حفظ سودهای جاری دارد و فرض می شود کیفیت سود شرکت نیز بالاتر است. سطوح ارقام تعهدی نیز با کیفیت سود رابطه ی معکوس دارد، زیرا هر چه میزان ارقام تعهدی سود بیش تر باشد، کیفیت سود شرکت کاهش می یابد. هم چنین، هر چه سود حسابداری که گزارش می شود منعکس کننده ی معاملات واقعی اقتصادی موجود باشد به همان اندازه کیفیت سود نیز افزایش میابد (مک نیچالس، ۱۳، ۲۰۰۲).

پ/۳ - روش های ارزیابی کیفیت سود

به طور کلی چهار روش برای ارزیابی کیفیت سود به شرح زیر مطرح است:

۱) روش مبتنی بر مربوط بودن با ارزش سهام: در این روش ارتباط بین مقادیر مختلف سود و قیمت سهام (بازار) به کمک رگرسیون اندازه گیری می شود. هرچه میزان ضریب همبستگی تعدیل شده بیش تر باشد، سود متغیر مرتبط تری با ارزش است (بارس و همکاران ۱۴، ۲۰۰۱).

۲) روش مبتنی بر محتوای اطلاعاتی: در این روش ارتباط بین تغییرات قیمت یا بازدهی سهام، با سطوح یا تغییرات غیرمنتظره ی مقادیر مختلف سود به کمک رگرسیون اندازه گیری می شود. هرچه میزان ضریب همبستگی تعدیل شده به یک نزدیک تر باشد، نشان دهنده ی بار اطلاعاتی بیش تری است.

۳) روش مبتنی بر توانایی پیش بینی: در این روش مهم آن است که مقادیر گذشته سود بتواند مقادیر آینده را پیش بینی کند. هرچه میزان قدر مطلق میانگین خطای پیش بینی کمتر باشد، آن مقدار توانایی پیش بینی بیش تری دارد.

۴) روش مبتنی بر سود اقتصادی: در این روش بیش تر معیارهای مبتنی بر پیش بینی هزینه ی سرمایه مد نظر قرار می گیرد. استنباط این است که این ارقام کیفیت بالاتری نسبت به سود حسابداری دارند. معیار ارزش افزوده اقتصادی از جمله معیارهایی است که برای روش اتکا دارد (کارنل و لاندسمن ۱۵، ۲۰۰۳).

ت - حسابرسی و تحلیل بنیادی کیفیت سود حسابداری

از اساسی ترین عوامل تاثیر گذار در کیفیت سود، اطلاعات و گزارش های مرتبط و دارای قابلیت اتکاء است.

هرچه این قابلیت اتکاء از درجه بالاتری برخوردار باشد کیفیت سود، مطلوب تر خواهد بود.

- در بررسی اطلاعات حسابداری و گزارش ها و صورت های مالی سازمان یا بنگاه اقتصادی، چنانچه اطلاعات آن موسسه با ویژگی های زیر ارائه شده باشد میتوان نتیجه گرفت که سود حسابداری آن شرکت از کیفیت بالایی برخوردار میباشد:

۱) روش های باثبات استراتژی های محافظه کارانه حسابداری و مدیریت مالی

۲) جریان های درآمدی قبل از مالیات (EBIT) ناشی از فعالیت های عملیاتی و تکرار پذیر

۳) کسب سطحی از سود خالص و نرخ رشد، مستقل از ملاحظات مالیاتی (مثل کاهش نرخ مالیات که منجر به معافیت مالیاتی میشود)

۴) برخورداری از سطح مناسبی از بدهی ها

۵) برخورداری از سطح مناسبی از ساختار سرمایه شرکت

۶) سود حسابداری شرکت در صورتی که ناشی از تورم و افزایش در سطح قیمت ها نباشد

¹⁴ - Barth and et al

¹⁵ - Cornell and Landsman

برخی سودحسابداری رایج سازه مصنوعی میدانند که تفسیر آن تنها در سایه اطلاع از چگونگی محاسبه آن امکان پذیر است. بدین ترتیب سودحسابداری نمیتواند واقعیت های اقتصادی را منعکس کند. شاید یکی از دلایل پایین بودن ارتباط با ارزش سودحسابداری در تحقیقات بازار سرمایه نیز به همین قواعد تفسیر ناپذیر در محاسبه سود باشد. (ساسان مهرانی و غلامرضا کریمی، ۱۳۹۵) سودی که اصطلاحاً سود کیفی نامیده میشود در تصمیمات اقتصادی نقش بسیار مهمی دارد و استفاده از آن در شرایط کنونی ایران حائز اهمیت فراوان است.

- ویژگی های سودحسابداری:

- (۱) سودحسابداری مبتنی بر مبادلات واقعی که شرکت که در دوره مالی کسب کرده است میباشد.
- (۲) سودحسابداری در مقطع زمانی مشخصی که اقلام تعهدی محاسبات مالی را نیز به همراه دارد محاسبه میشود.
- (۳) در محاسبه سود، درآمدها با توجه به اصل تحقق درآمد و هزینه های تاریخی بر مبنای بهای تمام شده در تاریخ تحقق، در نظر گرفته میشود.
- (۴) اصل تطابق هزینه ها با درآمدها نیز یکی از ارکان اصلی محاسبه سودحسابداری تلقی میشود. (ساسان مهرانی و غلامرضا کریمی، ۱۳۹۵)

- مهمترین اهداف گزارشگری سود در تئوری هندریکسون (۱۹۹۲) عبارتند از:

- (۱) تفکیک سرمایه و نتایج حاصل از بکارگیری سرمایه
 - (۲) معیاری برای سنجش عملکرد مدیران
 - (۳) مبنایی برای پیش بینی اطلاعات آینده
 - (۴) معیاری برای تقسیم سود
 - (۵) شاخصی برای تعیین مبلغ مالیات (بهمن بنی مهدو مهدی عربی ۱۳۹۷)
- حسابرسان و تحلیل گران با استفاده از نسبت ها و ابزارهای مالی، کیفیت سودحسابداری موسسات را ارزیابی و پایش میکنند. برخی از عوامل، مدل های پنج گانه اندازه گیری کیفیت سود به شرح زیر هستند:

- (۱) مدل های مبتنی بر رابطه ی سود، جریان نقدی و اقلام تعهدی:
- دو نمونه از مهمترین شاخص هایی که در این گروه برای بررسی و ارزیابی قرار میگیرند عبارتند از: نسبت جریان وجه نقد عملیاتی به سود عملیاتی: CFO/OI و کیفیت اقلام تعهدی: حساب ها و اسناد دریافتنی و پرداختنی
- (۲) مدل های مبتنی بر ویژگی های سری زمانی سود:
- در این گروه از مدل ها، کیفیت سود از طریق برخی ویژگی ها و رفتارهای سود و اجزای آن طی زمان سنجش و ارزیابی میشود. مهمترین مدل های ارائه شده شامل پایداری سود، قابلیت پیش بینی سود، تغییرپذیری سود است.
- (۳) مدل های مبتنی بر شاخص های بازار:

در این دسته از مدل ها از شاخص های بازاری سهام برای سنجش کیفیت سود، استفاده می شود. این نوع الگوها، در بازارهایی که از کارایی نیمه قوی برخوردار هستند قابل استفاده میباشد زیرا بازارهای بدون کارایی و یا کارایی ضعیف، قیمت های سهام منعکس کننده همه اطلاعات جاری بازار و شرکت نیستند. مهمترین

شاخص ها در این گروه محتوای ارزشی سود و ضریب واکنشی سود است

(۴) مدل های مبتنی بر ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری

برخی ازمیاریهای پایش و اندازه گیری کیفیت سود، مبتنی بر ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری (سود) است. مهمترین ویژگی های معرفی شده برای سود شامل تطابق هزینه ها با درآمدها، به موقع بودن سود، محافظه کاری است

(۵) مدل های مبتنی بر مفهوم مدیریت سود

این مدل، مبتنی بردستکاری ارقام تعهدی است و ارقام تعهدی درمبحث مدیریت سود به دوگروه ارقام تعهدی اختیاری و ارقام تعهدی غیراختیاری تقسیم میشود. مدیریت بادیستکاری ارقام تعهدی اختیاری، سود را آن گونه که تمایل

دارد گزارش میکند. (بهمن بنی مهدومهدی عربی ۱۳۹۷)

(۱) جریانات نقدی تولیدشده درموسسه (سرمایه در گردش): یکی از مهمترین شاخص های کیفیت سود،

سطح جریان نقدی تولیدشده توسط سازمان میباشد. با اینکه میتوان سودرادیستکاری نموداماغیرممکن است که جریان نقدی را بتوان دستکاری کرد. یک روش درک اهمیت جریان نقدی، تجزیه سودخالص به جریان نقدی عملیاتی و ارقام تعهدی میباشد. جریان وجوه نقد عملیاتی گزارش شده درصورت جریان وجوه نقد، یک شاخص عالی برای کیفیت سودحسابداری است. برخی ملاک های ارزیابی و تحلیل جریان وجوه نقد عبارتند از: سطح جریان وجوه نقدعملیاتی به سودعملیاتی: CFO/OI و سطح جریان وجوه نقد شناور به سودخالص

(۲) کیفیت ارقام تعهدی حساب هاواسناد دریافتنی/پرداختنی: بررسی دریافت و پرداخت های نقدی و

حساب هاواسناددریافتنی وپرداختنی (تعهدی) تحلیلی صحیحی از درآمدهاوهزینه ها به عنوان جزء اصلی کیفیت سودبه دست میدهد. چنانچه درآمدشناسایی شده براساس محافظه کاری، تشخیص و اندازه گیری شده باشد منجر به کیفیت بالاای از سودمیشوددر حالیکه اگر این درآمد براساس استراتژی (راهبرد) جسورانه مدیریت مالی شناسایی شده باشد منجر به کیفیت ضعیف (پایین) سودحسابداری خواهدشد.

برخی ازمهمترین عوامل ارزیابی کیفیت حساب ها و اسناددریافتنی عبارتند از: سطح وتغییردرحساب های دریافتنی نسبت به فروش ونسبت مالی دوره وصول مطالبات، استراتژی (راهبرد) های سطح وتغییرذخیره برای مطالبات سوخت شده، استراتژی های روش برآورد بدهی های سوخت شده واینکه چگونه سود اظهارشده را متاثر میکند، استراتژی های شرکت برای تشخیص و اندازه گیری و وصول درآمدها درمقایسه با شرکت های صنعتی دیگر.

حساب ها واسنادپرداختنی نیزبایستی بی طرفانه وبه دورازهرگونه جانبداری (وپیش داوری) شناسایی شوند. درغیراین صورت کیفیت سودخدشه دارمیشود.

برخی از مهمترین عوامل ارزیابی کیفیت حساب ها و اسناد پرداختی عبارتند از: مفروضات بکاررفته درمورد بدهی های تحقق یافته و ثبت نشده (معوقات)، نشانه هایی از تامین مالی خارج ازترازنامه، رویه های موردعمل درارتباط با مخارج سرمایه ای، علایم و نشانه هایی از دعاوی حقوقی (تعهدات احتمالی)

درهنگام ارزیابی فعالیت های مدیریت سود، برخی از مهمترین زمینه هایی، بایستی مورد توجه قرارگیرد عبارتند از: تغییردر رابطه بین درآمد تحقق یافته و تحقق نیافته، کثرت وزمانبندی معاملات سهام با تضمین خرید شرکت (BUYBACK) که ممکن است منجر به افزایش سودهرسهام شود. انتقال هزینه ها به دیگر بخش های صورت سودوزیان به منظور افزایش سود عملیاتی یا حاشیه فروش.

۳) پایش و ارزیابی موجودی کالا و کالای در جریان ساخت: اندازه گیری و پایش موجودی کالای شرکت به طور کامل مستقیم به محافظه کاری یابی طرفی در محاسبه بهای تمام شده کالای فروش رفته بستگی دارد. بهای تمام شده کالای فروش رفته شرکت متأثر از هریک از روش های فایفو یا لایفو محاسبه و اندازه گیری شود در محاسبه سود حسابداری تاثیر گذار خواهد بود. در شرایط افزایش سطح عمومی قیمت ها استفاده بهای تمام شده در پایان دوره از روش فایفو در بالاترین سطح ممکن قرار میدهد در حالیکه در مبنای لایفو در پایین ترین سطح ممکن قرار میدهد. درهنگام ارزیابی کیفیت اندازه گیری موجودی کالا مواردی که مدنظر قرار میگیرد عبارتند از: سطح و تغییر در کل موجودی های کالا از قبیل مواد خام، کالای در جریان ساخت و کالای ساخته شده، روش موردعمل شرکت برای اندازه گیری وارائه موجودی های کالا در مقایسه با دیگر شرکت های صنعتی

• قاعده اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش

در عمل قاعده اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش، ملاک محافظه کاری حسابداری میباشد. براساس این قاعده، یک دارایی باید به بهای تمام شده در تاریخ تحصیل یا خالص ارزش فروش آن، هر کدام که کمتر است، گزارش شود. خالص ارزش فروش عبارتست از قیمت فروش کالا پس از کسر تخفیفات تجاری و مخارج تکمیل و توزیع و فروش. اگر خالص ارزش فروش کالا کمتر از بهای تمام شده باشد. واحد تجاری باید ارزش کالا را کاهش و به خالص ارزش فروش برساند؛ زیرا احتمال وقوع ریان برای موجودی کالابه وجود آمده است. این انحراف از بهای تمام شده تاریخی در اصول پذیرفته شده حسابداری الزامی گردیده است. واحدهای تجاری موجودی کالای آخردوره را بر مبنای قاعده اقل بهای تمام شده یا خالص ارزش فروش گزارش میکنند (ایرج نوروش و غلامرضا کریمی ۱۳۸۹)

۴) کیفیت حساب دارایی های ثابت: محافظه کاری و بی طرفی در حساب دارایی های ثابت میتواند بر سود گزارش شده، تاثیر داشته باشد. برای مثال، در نظر گرفتن عمر مفید بالا برای دارایی های ثابت میتواند سود خالص را افزایش دهد بدون اینکه سودآوری واقعی شرکت بهبود یافته باشد درهنگام بررسی کیفیت حساب دارایی های ثابت مهمترین زمینه هایی که بایستی مورد بررسی قرار میگیرند عبارتند از: کفایت هزینه های استهلاک تغییر در روش های استهلاک شواهدی از دارایی های معیوب عمر مفید دارایی های ثابت شرکت ظرفیت مورد استفاده

۵) محیط رقابتی: محیطی که شرکت در آن فعالیت میکند به طور بالقوه ای اثر مثبت یا منفی بر کیفیت سود داشته باشد. برای مثال، رشد سریع فناوری ها در صنعت رایانه میتواند منجر به افزایش کالاهای نامرغوب و بلااستفاده گردد. در مقابل، تغییر در دانش های فنی در بخش صنعتی خیلی آهسته تر و کندتر میباشد. بنابراین برای این قبیل صنایع، تغییرات فناورانه یک عامل مهم در ارزیابی کیفیت سود میباشد. بدین ترتیب، شرکت هایی که در صنایع بارشده دانش فنی بالا فعالیت میکنند نسبت به شرکت هایی که در صنایع بارشده دانش فنی تقریباً ثابت، فعالیت میکنند، بیشتر مستعد رویارویی با مسائل کیفی سود میباشد. برخی از مهمترین مسائلی که بایستی در ارتباط با محیط رقابتی مورد توجه قرار گیرند، عبارتند از: موقعیت رقابتی صنایع، شرایط اقتصادی، و سرعت تغییرات فناورانه که ممکن است بر محصولات شرکت تاثیر بگذارد.

۶) دیگر عوامل خاص شرکت: در شرکت ها رویدادهای خاصی به تعداد خیلی زیادی وجود دارد که میتواند بر کیفیت سود تاثیر بگذارد. در هنگام ارزیابی کیفیت سود برخی از مسائل خاص شرکت که بایستی مورد توجه قرار گیرند، عبارتند از: پیچیدگی ارزیابی حساب ها و رویدادها، وسعت و عمق شرکت های مشتری مدار، سطح و تغییر در هزینه های قانونی، ماهیت هر قرارداد بدهی، معیارهای ارزیابی نقدینگی و توان پرداخت بدهی، زمان بندی انتشار صورت های مالی، نرخ رشد شرکت.

یافته های پژوهش: بررسی ارتباط بین محافظه کاری و کیفیت سود

در طول سه دهه اخیر بحث کیفیت سود مورد توجه خاص پژوهشگران قرار گرفته و تلاش بر این بوده است که با دست یافتن به یک روش منطقی و معتبر، کیفیت سود مورد ارزیابی قرار گرفته و عوامل تاثیر گذار بر آن شناسایی شود، کیفیت سود زمانی مطرح می شود که تحلیل گران مالی تعیین کنند تا چه میزان سود گزارش شده، منعکس کننده سود واقعی است. مفهوم کیفیت سود به دو ویژگی سودمندی در تصمیم گیری و ارتباط بین کیفیت سود و سود اقتصادی اشاره می کند.

- وقتی سرمایه گذاران در خصوص وضعیت آتی بازار سرمایه با یک عدم اطمینان روبرو هستند؛ اخبار بد، باعث کاهش شدیدتر و اخبار خوب باعث افزایش کمتر در قیمت سهام در مقایسه با زمانی است که آنها نسبت به آینده مطمئن تر باشند (چوئی، ۲۰۱۰). به نظر می رسد که انگیزه های منفعت جویانه مدیر، باعث می شود که او سیاست های گزارشگری مالی شرکت را منطبق با انتظارات بازار سرمایه تغییر داده و اطلاعات را به گونه ای منتشر کند که مورد انتظار سرمایه گذاران است.

- گراهام و همکاران (۲۰۰۵) بیان می کنند با افزایش سطح محافظه کاری فرصت های انجام مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی کاهش می یابد و باعث کاهش انگیزه های انجام مدیریت سود می شوند. نتایج پژوهش حاضر و پژوهش های گذشته نشان می دهد که می توان از محافظه کاری به عنوان یک مکانیسم برای کاهش مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی استفاده کرد. در واقع با افزایش سطح محافظه کاری، فرصت های انجام مدیریت سود

محدود می شود و مدیران انگیزهای برای انجام مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدیندارند که باعث می شود سود گزارش شده صحیح تربوده و از دستکاری و اعمال نظر مصون بماند

- در زمینه سطح کلی مدیریت سود تحقیقات بسیاراندکی صورت گرفته است. از جمله این مطالعات می توان به مطالعات گارسیا و همکاران (2012) اشاره کرد که آن ها بیان کردند با افزایش سطح محافظه کاری، سطح کلی مدیریت سود کاهش می یابد. آن ها بیان کردند که محافظه کاری به عنوان یک مکانیسم، فرصت های مدیریت سود را محدود کرده و باعث می شود که سود شرکت از اعمال نظر شخصی مدیران، دستکاری ها و تحریف ها تا حدود زیادی مصون بماند

- محققان در تعریف و سنجش محافظه کاری حسابداری آن را واکنش سریع تر و به هنگام تر سود به اخبار بد در مقایسه با اخبار خوب تلقی کرده اند (برای مثال باسو؛ ۱۹۹۷ و کالن و همکاران؛ ۲۰۱۰). در دوره های رکود تجاری، فراوانی و شدت اخبار بد در بازار سرمایه، افزایش می یابد. بنظر می رسد، در چنین شرایطی مدیران برای حفظ ارزش بازار شرکت و اجتناب از سقوط قیمت سهام، تلاش کنند که با اعمال رویه های غیرمحافظه کارانه، سود گزارش شده شرکت را افزایش دهند. در ادبیات حسابداری این نحوه گزارشگری سود را مدیریت سود می نامند که منعکس کننده استفاده از رویه های اختیاری حسابداری برای دستکاری سود حسابداری است.

پیشنهاد ها

در مقاله نشان داده شد که بین محافظه کاری حسابداری و کیفیت سود حسابداری رابطه معناداری وجود دارد. از این رو به تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری و جامعه حسابداران رسمی پیشنهاد میشود تا در هنگام تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی صورت های مالی به رویه های محافظه کارانه حسابداری اهمیت بیشتری دهند و تا آن جا که محافظه کاری حسابداری موجب تحریف ارقام حسابداری نشود، با دیدگاهی دور اندیشانه و احتیاط آمیز استانداردهای حسابداری محافظه کارانه را تدوین و آن ها را به کار گیرند. هم چنین پیشنهادهای زیر برای انجام تحقیقات آتی ارائه میگردد:

الف) تعیین سطح بهینه محافظه کاری حسابداری در صورتهای مالی به منظور دسترسی به اطلاعات سودمند و به دست آوردن سودی با کیفیت بالاتر.

ب) مقایسه تطبیقی اثر محافظه کاری بر کیفیت اطلاعات صورتهای مالی

ج) شناسایی عوامل تاثیر گذار بر کیفیت اطلاعات حسابداری از دیدگاه نظری.

د) رتبه بندی موسسات خصوصی و کیفیت اطلاعات حسابداری.

منابع

۵. استانداردهای حسابداری ایران (۱۳۸۶) انتشارات سازمان حسابداری
۶. کردستانی غلامرضا، بیگی امیر "محافظة کاری در گزارشگری مالی: بررسی رابطه عدم تقارن زمانی سود و MTB به عنوان دو معیار سنجش محافظة کاری" بررسیهای حسابداری و حسابرسی ۱۳۸۷ شماره ۵۲
۷. قاسمی، قاسم. (۱۳۸۴)؛ "مقایسه دقت پیش بینی سود توسط مدیریت با سری زمانی باکس - جنکیز" پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی
۸. مشایخ، شهناز و مریم اسماعیلی (۱۳۸۵)، "بررسی رابطه بین کیفیت سود و برخی از جنبه های اصول راهبری در شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران"، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۵
۹. تاثیرمحافظة کاری بر رابطه بین جریان وجه نقد عملیاتی و درآمد مشمول مالیات قطعی (۱۳۹۶) مهرداد مهرکام، هوشنگ خرم نیا و علی اصغر خرم نیا
۱۰. کمیته فنی سازمان حسابرسی (۱۳۹۰)؛ استانداردهای حسابداری؛ نشریه ۱۶۰
۱۱. نقش اقتصادی حسابرسی در بازارهای آزاد و تحت نظارت (۱۳۹۰) حامی امیراصلانی انتشارات سازمان حسابرسی نشریه ۱۵۹
۱۲. فلسفه حسابرسی (۱۳۹۱) یحیی حساس یگانه انتشارات علمی و فرهنگی
۱۳. تئوری حسابداری (۱۳۹۵) ساسان مهرانی و غلامرضا کرمی انتشارات نگاه دانش
۱۴. مروری جامع بر حسابداری مالی و صنعتی (۱۳۸۹) ایرج نوروش و غلامرضا کرمی انتشارات کتاب نو
۱۵. پژوهش های تجربی و روش شناسی در حسابداری (۱۳۹۷) بهمن بنی مهد و مهدی عربی انتشارات ترمه
۱۶. محافظة کاری در حسابداری محمود نودزپور شمی
17. Watts, R.L., (2003). "Conservatism in Accounting Part I: Explanations and Implications", *Accounting Horizons*, 2003, 207-221
18. Ball, R. and L. Shivakumar, 2005. Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics* 39, 83-128.
19. LaFond, R. and S. Roychowdhury, 2008. Managerial ownership and accounting conservatism. *Journal of Accounting Research* 46(1), 101-135
20. LaFond, R., Watts, R. (2010) The information role of conservatism. *The Accounting Review*; 83 (2): 447-478
21. Mc Nichols, M. and B. Truema (1994). Public disclosure, private information collection, and short term trading. *Journal of Accounting And Economics*, No. 17(2), PP. 69-94.
22. Pae, J., D. Thornton and M. Welker, (2005). "The Link between Earnings Conservatism and the Price to Book Ratio", On line, <http://www.ssrn.com>.
23. Basu, S. (1997), The Conservatism Principle and The Asymmetric Timeliness Earnings, *Journal of Accounting & Economics* No24, PP.3-37.

24. Watts, R.L., (2003). "Conservatism in Accounting Part I: Explanations and Implications", *Accounting Horizons*, 2003, 207-221.
25. Barth, M. E., Beaver, W. H., Hand, J. M.& Landsman, W. R. (2009). *Accruals, Accounting-Based Valuation Models and the Prediction of Equity Values*. *Journal of Accounting, Auditing, and Finance*, 20, 311-345.
26. Callen, J.L., Segal, D., Hope, O.K. (2009). The pricing of conservative accounting and the measurement of conservatism at the firm-year level. *Rev Account Stud* (2010) 15:145-178. DOI 10.1007/s11142-009-9087-6.

Auditing the effect of conservative work on earnings quality in terms of the qualitative characteristics of accounting information

Mehdi Behesht Aein^{*1}

Date of Receipt: 2022/03/28 Date of Issue: 2022/04/28

Abstract

Accounting information is a public good that gives its holder a competitive advantage. The two qualitative characteristics of accounting information are relevance and reliability (honesty). The American Accounting Standards Board defines accountability as one of the qualitative features of accounting information and as one of the concepts of reliability that contributes to the usefulness of financial information. Because the purpose of reviewing financial information is to ensure that accounting measurements represent what needs to be reported (Yahya Hasas Yeganeh 2012). By analyzing theories of representation and information and examining the valid concepts of the ruler in the financial and economic fields, the effect of conservative work on the quality of soda can be examined. Conservatism is defined as the degree of higher maturity (verifiability) needed to identify gains over losses. This leads to faster identification of losses compared to profits, and the result is a decrease in the net asset value. The existence of conservative practices in financial reporting is in response to the demand for such information in order to solve agency problems (Watts, 2003). Adherence to accounting conservatism in companies, to a large extent, solves agency problems and reduces conflict between different groups in joint stock companies. Ball and Shikomar (2005) stated that the demand for conservative reporting indicates that conservatism is beneficial to users of corporate financial reporting. The optimistic attitude of managers and owners towards the company is most likely reflected in the financial statements. Consequently, pessimism in accounting is necessary to neutralize this optimistic view (Ball and Shikomar, 2005). But the quality of profits is an issue that in recent years has become the focus of evaluation of financial performance of companies. Following the recent financial scandals, investors' confidence in the financial reporting system has deteriorated and earnings quality has emerged as an important factor in determining the credibility and reliability of reported figures. This article examines the relationship and conservative effect on earnings quality.

Keywords

Conservatism - Profit Quality - Financial Reporting

1. Master of Auditing, Program and Budget Expert of Darab Municipality (Fars Province).